

Η Τέταρτη Σταυροφορία και η περιοχή της Ροδόπης στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα

(Σύμφωνα με τα αρχαιολογικά δεδομένα)

Mitko Madjarov, Miroslav Madjarov

Οι σταυροφορίες είναι ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα στην πολιτική και οικονομική ιστορία της Δυτικής Ευρώπης και τα Βαλκάνια κατά την περίοδο του Μεσαίωνα. Στην ιστορία έχει το όνομα Η εποχή «των Σταυροφοριών.» Η εποχή αυτή αρχίζει με το Συμβούλιο το 1095 και τελειώνει το 1291 με την απώλεια και τις τελευταίες «ιερούς τόπους». Σε αυτό το χρονικό διάστημα οργανώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν προς τις χώρες της Ανατολής εννέα μεγάλες στρατιωτικές αποστολές. Ιδιαίτερα σημαντικές για την ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και της Βαλκανικής νοτιοανατολικής, περιλαμβανομένης της Βουλγαρίας, είναι η τέταρτη σταυροφορία.

Πολλοί συγγραφείς έχουν γράψει για την κίνηση των Ιπποτών στη Ροδόπη κατά τη διάρκεια της Τέταρτης Σταυροφορίας. Σχεδόν οι όλοι σε μελ' ρτες τους χρησιμοποιούν μόνο τις πληροφορίες που παρέχονται από τον Geoffroy de Villehardouin - Στρατάρχης της Σαμπάνιας, ένα σύγχρονο συγγραφέας που συμμετέχει στις εκδηλώσεις που περιγράφονται από τον ίδιο κατά τη διάρκεια της εκστρατείας. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι το χρονικό του Villehardouin είναι η κύρια ιστορική πηγή για την Δ 'Σταυροφορία. Αναμφισβήτητη θετικές ιδιότητες του έργου του - «Η κατάκτηση του Κωνσταντινούπολη» στον πυρήνα του οποίου είναι οι προσωπικές σημειώσεις του συγγραφέα καθορίζει την μεγάλη δημοτικότητά του και η αδιαμφισβήτητη αυθεντικότητα των γεγονότων [1]. Το χρονικό του Villehardouin δεν είναι μόνο πρώτης τάξης πηγής για την Δ 'Σταυροφορία και η αρχική ιστορία για την Λατινική Αυτοκρατορία της Κωνσταντινούπολης, αλλά και μία από τις σημαντικότερες δυτικές πηγές για την ιστορία της μεσαιωνικής Βουλγαρίας. [2]

Μεγάλη σημασία να ακολουθήσει το δρόμο των Σταυροφόρων στα βουνά της Ροδόπης έχουν οι αρχαιολογικές μελέτες των μεσαιωνικών κάστρων στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα, και τον εντοπισμό εκείνων που αναφέρονται στο χρονικό του Villehardouin ως βασικά σημεία τους τόπους που οι ιππότες έχουν μείνει [3].

Σημαντικά στοιχεία για το πρόβλημα αυτό είναι τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ερευνών των κομματιών αρχαίων μονοπατιών κατά μήκος του ποταμού Άρδα και εκείνων στην Ροδόπη στο έδαφος της περιοχής του Σμόλιαν [4]. Γενικά οι δρόμοι χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εποχής του Μεσαίωνα [5], και πολλά από τα δρομολόγια τους είναι καλά διατηρημένα.

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι σε βάση τις ιστορικές πηγές για την Δ 'Σταυροφορία και τις αρχαιολογικές μελέτες των αρχαίων δρόμων και μεσαιωνικών κάστρων κατά μήκος του ποταμού Άρδα, να ακολουθηθεί όσο δυνατόν το περισσότερο, η πορεία των Ιπποτών στα βουνά της Ροδόπης στο μεσαιωνικό κάστρο Estanimak.

Σύμφωνα με το χρονικό του Villehardouin, στη αρχή των σταυροφόρων στη Ροδόπη ξεκινά στην Αδριανούπολη και σχετίζεται με την εμπειρία του Βούλγαρου τσάρου Καλογιάν να κατακτήσει την Διδυμότειχο [6].

Μετά την απόφαση για την βοήθεια του πολιορκούμενου από του Βούλγαρους κάστρου Διδυμότειχο, οι Σταυροφόροι αναχωρίζουν από την Κωνσταντινούπολη και μετά τις τέσσερις ημέρες έφθασαν στην Αδριανούπολη, όπου διοργανώθηκαν το στρατόπεδο τους. Η απόσταση από την Κωνσταντινούπολη ως την Ανδριανούπολη στο ρωμαϊκό δρόμο Diagonal Road, το οποίο το είχαν χρησιμοποιηθεί οι Σταυροφόροι, είναι 156 ρωμαϊκά μίλια (231,191 χιλιόμετρα). [7] Σε αυτή την περιοχή το έδαφος είναι πεδιάδα, χωρίς υπέρβαση των βουνών και την ημέρα οι σταυροφόροι μπορούσαν να περάσουν περίπου από 58 χμ.

Στο έργο του ο Villehardouin έγραψε ότι οι Σταυροφόροι είχαν διωχθεί συνεχώς τον Βούλγαρο ηγεμόνα Καλογιάννη, ο οποίος, αφού έμαθε για την πορεία τους προς Διδυμότειχο, κατέστρεψε πολιορκητικές μηχανές του και αποσύρθηκαν στη χώρα του. [8] Μετά την Διδυμότειχο ο Καλογιάννης και ο στρατός του έμειναν στο κάστρο Rodestyuk. Την πέμπτη μέρα μετά την αποχώρηση από την Αδριανούπολη οι Σταυροφόροι οργάνωσαν ένα στρατόπεδο στο κάστρο Fraim, όπου έμειναν για τρεις ημέρες.

Στο επόμενο φρούριο στο οποίο οι ιππότες πέρασαν και ο Villehardouin αναφέρει είναι το φρούριο Μονιάκ. Σύμφωνα με τον Βυζαντινό χρονογράφο το κάστρο βρισκόταν κοντά στο ποτάμι Άρδα και σε απόσταση δύο ημερών από Fraim [9]. Στην Μονιάκ οι Σταυροφόροι αλλάζουν τον αρχικό τους σκοπό και αποφάσισαν να συνεχίσουν προς την Estanimak για να βοηθήσουν τον πολιορκούμενο Rene de Τρεις.

Τις λίγες πληροφορίες που μας δίνει ο Villehardouin για την κίνηση των Σταυροφόρων στην οροσειρά της Ροδόπης, δεν επιτρέπουν να κάνουμε ακριβή τοποθεσία των οχυρών κατά μήκος της διαδρομής τους. Το πιο σημαντικό είναι πως οι πληροφορίες του χρονογράφου μαρκάρει τα κύρια σημεία για την παρακολούθηση της κατεύθυνσης της διαδρομής των Σταυροφόρων στην Ροδόπη: Αδριανούπολη, Διδυμότειχο, Rodestyuk, Fraim, Μονιάκ και Estanimak.

Το πρώτο σημείο στο δρόμο για την Ροδόπη των Σταυροφόρων μετά από την Αδριανούπολη είναι η Διδυμότειχο. Το φρούριο Διδυμότειχο βρίσκεται στη βορειοανατολική Ελλάδα σε ένα λόφο στα βορειοδυτικά της σύγχρονης πόλης στην αριστερή όχθη του ποταμού Λούδα ρεκά πριν την εκβολή στο ποτάμι Maritsa. Σε αυτό το χώρο ήταν η αρχαία πόλη Πλωτινόπολη - ένα από τα σημαντικότερα αστικά κέντρα της οδού Αδριανουπόλεως - Ενος [10]. Είναι λογικό να υποθέσουμε ότι η διαδρομή της ρωμαϊκής οδού από την Αδριανούπολη έως την Πλωτινόπολη που πήγαινε στη δεξιά όχθη του ποταμού Hebros (Μαρίτσα) χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, και εκεί έχουν περάσει οι Σταυροφόροι στο δρόμο τους από την Αδριανούπολη έως Διδυμότειχο. Σύμφωνα με τους αρχαίους οδηγούς η απόσταση αυτή ήταν 24 μίλια (35,5 χιλιόμετρα).

Το φρούριο Διδυμότειχο ήταν πολύ καλά σχεδιασμένο και κατασκευασμένο για την άμυνα, έτσι ώστε να αντέχει μια μακρά πολιορκία. Για την αποτελεσματική προστασία χρησιμοποιήθηκε απρόσιτο βραχώδες έδαφος, στο οποίο έχουν κατασκευαστεί ένα τεράστιο τοίχο, είναι εφοδιασμένο με στρογγυλούς και ορθογώνιους πύργους (Εικ. 1). Η υπερκατασκευή της οχύρωσης είναι πολύ καλά διατηρημένα και σε ορισμένα σημεία πάνω από 7 m (Εικ. 2).

Το επόμενο σημείο, σύμφωνα με πληροφορίες του ο Villehardouin είναι το κάστρο Rodestyuk όπου Καλογιάννη, αποσύρθηκε καταδιωκόμενο από τους Σταυροφόρους. [11]

Σύμφωνα με τον Μπόρις Deribeev το φρούριο Rodestyuik βρισκόταν κοντά στο χωριό Rogozino δυτικά της πόλης Ivaylovgrad [12].

Η Krasimira Gagova όμως λέει πως το φρούριο Rodestyuik βρίσκεται κάπου στην κάτω ροή του ποταμού Άρδα [13].

Τις τελευταίες δεκαετίες που πραγματοποιήθηκαν αρχαιολογικές έρευνες των μεσαιωνικών κάστρων κοντά στην πόλη Ivaylovgrad, διαπιστώθηκαν ότι κοντά στο χωριό Rogozino βρισκόταν το φρούριο Lyutitsa [14] αλλά το φρούριο Rodestyuik βρισκόταν στην περιοχή Balyk bair κοντά στο χωριό Huhla [15]. Για τη μεσαιωνική πόλη- φρούριο Lyutitsa στο χωριό Rogozino έγραψε στην έρευνά του, ακόμη και ο Ivan Velkov [16].

Την περίπτωση πως οι θέσεις των δύο φρουρίων είναι εκεί, προκύπτει ότι μετά την Διδυμότειχο οι Σταυροφόροι συνέχισαν βορειοδυτικά κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Λούδα ρεκά στο εσωτερικό της Ροδόπης. Είναι πιθανό πως το σύγχρονο δρόμο από Δημοτικά στα ελληνικά χωριά Μανη, Λάδη και Ζώνη προς την Ιβάιλοβγκραντ να είναι πάνω από τα ερείπια της αρχαίας οδού Διδυμότειχο - Lyutitsa - Rodestyuik. Κοντά στο χωριό Λάδη ο δρόμος ήταν αριστερά κατά μήκος του ποταμού Luda και βορειοδυτικά 60 ° απόκλιση από τον άξονα βορρά-νότου.

Για το φρούριο Lyutitsa, το οποίο είναι το μεγαλύτερο στην περιοχή του Ιβάιλοβγκραντ, τις πιο λεπτομερείς πληροφορίες παίρνουμε από τα έρευνα της Bonni Πετρούνοβα [17]. Λαμβάνοντας την υπόψη τη θέση του και το γεωγραφικό πεδίο, το φρούριο έπαιξε σημαντικό ρόλο στο αμυντικό σύστημα του μεσαιωνικού βουλγαρικού κράτους [18] (Εικ. 3).

Ένα άλλο φρούριο, για το οποίο έχουμε πληροφορίες όχι μόνο από τις ιστορικές πηγές, αλλά και από τις αρχαιολογικές ανασκαφές είναι το φρούριο Rodestyuik, το οποίο, όπως ήδη αναφέραμε, πως εντοπίζεται στην περιοχή του χωριού Μπαλίκ Dere κοντά στο χωριό Huhla.

Οι τακτικές ανασκαφές του φρουρίου στην Balyk dere χρονολογούνται από το 2007 [19]. Διαπιστώθηκαν τα όρια του φρουρίου, το οποίο έχει συνολική έκταση περίπου 10 στρεμμάτων και ανακαλύφθηκαν τα θεμέλια από τρία κτίρια. Τα αρχαιολογικά ευρήματα που βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές αφορούν την περίοδο της Ύστερης Αρχαιότητας (IV-VI αιώνα) και μεσαιωνικά (XI-XIII αιώνας). Νομισματικό υλικό αποτελείται από ανώνυμα βυζαντινά νομίσματα από τον ενδέκατο αιώνα από την Κωνσταντινούπολη, Λατινική απομιμήσεις του πρώτου τετάρτου του δέκατου τρίτου αιώνα.

Η κύρια λειτουργία των φρουρίων Lyutitsa και Rodestyuik ήταν για τη φύλαξη των προσεγγίσεων από Διδυμότειχο προς το νότιο όριο του βουλγαρικού κράτους. Δεν είναι τυχαία και η επιλογή της περιοχής για την κατασκευή του. Βρίσκονται σε περιοχές με καλή ορατότητα, κοντά στη γραμμή του δρόμου από Διδυμότειχο στο εσωτερικό της Ροδόπης.

Η απόσταση από Διδυμότειχο έως το φρούριο στην περιοχή Balyk dere, στον σύγχρονο δρόμο που πιθανών χρησιμοποιήθηκε από τους Σταυροφόρους, είναι περίπου 42 χιλιόμετρα.

Η ταύτιση του Rodestyuik με το φρούριο στην περιοχή Balyk dere δείχνει πως σε αυτό το σημείο ο δρόμος περνά στη δεξιά από την όχθη του ποταμού Άρδα. Για την ύπαρξη ενός παλιού δρόμου στην περιοχή του Ivaylovgrad αναφέρεται στην έρευνα του Ivan Velkov το 1938 [20].

Μετά από το φρούριο Rodestyuik η διαδρομή συνεχίζεται κατά μήκος της δεξιάς όχθης του Άρδα και διέσχισε τον ποταμό κάπου στην περιοχή του χωριού Dol Camel. Από εκεί, στα βορειοδυτικά, ήταν σε ένα χωριό Μάλκι Βόδεν. Περνώντας σε περίπου 1,3 χλμ ανατολικά του χωριού, κατά μήκος της κορυφογραμμής πάνω σε ένα χαμηλό λόφο, ο δρόμος συνεχίζει στο βορρά και στην περιοχή Kanchon zavoy και αρχίζει να ανεβαίνει στην Ροδόπη στην περιοχή "Δάσος". Σε αυτή την περιοχή έχει περάσει ανατολικά του συγκροτήματος λατρείας "Κουφά πέτρα " και περίπου 800 μέτρα βορειοανατολικά αλλάζει την κατεύθυνση προς στην κορυφή "Αγ. Marina ".

Η βουνοκορυφή "Αγ. Marina "πιστεύουμε ότι είναι πιθανή θέση του επόμενου σημείου - το φρούριο Fraim. Η απόσταση μεταξύ των φρουρίων Rodestyuik και Fraim στο ορεινό δρόμο που υπήρχε τότε είναι περίπου 38 χιλιόμετρα. Οι επιτόπιες παρατηρήσεις μας δείχνουν συνολικά η κατεύθυνση του δρόμου ακολούθησε από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά. Ευθύς χωματόδρομους στην περιοχή της πόλης Inaylongrad, που χρησιμοποιήθηκαν οι Σταυροφόροι, αναφέρεται στην έρευνα του B.Deribeev. [21].

Ένα σημαντικό σημείο στον εντοπισμό της πορείας των Σταυροφόρων στη Ροδόπη είναι η θέση του κάστρου Fraim. Για αυτό το κάστρο είχε μόνο πληροφορίες του Geoffroy de Villehardouin, ο οποίος ανέφερε ότι οι Σταυροφόροι πέρασαν τη απόσταση από την Αδριανούπολη ως Fraim για 5 ημέρες. Τα δεδομένα από αντίκες οδηγούς και παρατηρήσεις πεδίου δείχνουν ότι η πραγματική απόσταση κατά μήκος της γραμμής Αδριανούπολης Rodestyuik, Fraim στους υπάρχουσες σε αυτόν τον τομέα παλιούς δρόμους είναι περίπου 115 χλμ. ή οι ιππότες έχουν ταξιδέψει την ημέρα περίπου 24 χμ.

Οι πρώτες πληροφορίες σχετικά με την τοποθεσία του φρουρίου Fraim βρίσκονται στις σημειώσεις το γάλλου εξερευνητή Auguste Viquesnel [22]. Σύμφωνα με τον οποίο, αυτό το φρούριο βρίσκεται στην περιοχή που το ποτάμι Krumovitsa εκβάλλει τα νερά στο ποτάμι Arda. Ίδια θέση για το φρούριο Fraim δίνει ο Irechek Κωνσταντίνου, ο οποίος χρησιμοποίησε προφανώς τις σημειώσεις και τον χάρτη του Viquenel [23].

Ο Ivan Velkon ψάχνει το Fraim ανατολικά από το χωριό Εφραΐμ της περιοχής του Haskovo, και νότια της κορυφής "Αγ. Marina "της ανατολικής οροσειράς «Δάσος»[24]. Προφανώς τα ερείπια του κάστρου του "Αγ. Marina "έχουν διαφύγει της προσοχής του συγγραφέα, που έγραψε κάποτε ότι « δεν υπάρχει κανένα ίχνος του φρουρίου". Και δεν μπορούσε να βρει το κάστρο Fraim σε αυτό το έδαφος. Ο Velkon συμφωνεί τον Irechek για τη θέσης του στο στόμα του ποταμού Krumovitsa [25].

Όσον αφορά την θέση του κάστρου Fraim παίρνουμε πληροφορίες από τον Vasil Zlatarski, ο οποίος στις έρευνες του υποστηρίζει τις απόψεις του K. Irechek και του Ivan Velkon [26].

Στο έργο "Συμβολή στην Ιστορική Γεωγραφία της Θράκης» σύντομο σχόλιο σχετικά με τη θέση του μεσαιωνικού κάστρου Fraim κάνει ο P.Deliradev. Χωρίς να δίνει λεπτομέρειες, ο Deliradev δέχεται ότι το φρούριο αυτό βρίσκεται κοντά στα χωριά Rabono και Potochnitsa, περιοχής του Haskovo [27].

Μια πιο λεπτομερής μελέτη για το θέμα της θέσης του φρουρίου Fraim είναι του Anastas Razboynikov [28]. Με βάση τις ιστορικές πηγές για την Δ 'Σταυροφορία και τα τουρκικά αρχεία των οικισμών ο ίδιος εντοπίζει το Fraim στο σημερινό χωριό Εφραΐμ, περιοχής του Haskovo. Σε γενικές γραμμές, η προτεινόμενη θεωρία από τον Razboynikov σχετικά με τη θέση του κάστρου Fraim είναι σωστή, αν και στην μελέτη δεν είχε άμεσα αρχαιολογικά στοιχεία του χώρου.

Το 1982 εκδόθηκε το βιβλίο του Β. Deribeen "Αχρίδα. Άγνωστη γη »[29]. Ο συγγραφέας σχολίαζε το πρόβλημα σχετικά με το εντοπισμό των φρουρίων που αναφέρονται στο χρονικό του του Geoffroy de Villehardouin κατά τη διάρκεια των σταυροφορών στη Ροδόπη. Για τη θέση του φρουρίου Fraim ο Deribeen υποτίθεται ότι βρισκόταν στις εκβολές του ποταμού Krumovitsa [30].

Περισσότερες γενικές πληροφορίες σχετικά με την τοποθεσία του φρουρίου Fraim υπάρχουν στην έρευνα και Dimtcho Aladzhan [31]. Αναφέρει για τα ερείπια του κάστρου στην Ροδόπη στην περιοχή της κορυφογραμμής «Δάσος», το οποίο το ταυτίζει με το φρούριο Fraim του Villehardouin. Οι τοίχοι του φρουρίου χτίστηκαν από πέτρες με λευκό κονίαμα. Από την περιγραφή του Δ. Aladzhan δεν είναι πολύ σαφές πού είναι η θέση αυτών των τοιχών.

Μετά συστηματικές έρευνες το 2011 και το 2012 των αρχαιολογικών χώρων στην περιοχή «Κωφά πέτρα» στην περιοχή "Δάσος" έχει διερευνηθεί έκταση 40 τετραγωνικών χιλιομέτρων [32]. Το μοναδικό εγγεγραμμένο μεσαιωνικό φρούριο στην περιοχή αυτή είναι το φρούριο Fraim που βρίσκεται στην κορυφή "Αγ. Μαρίνα".

Αυτό, που το φρούριο Fraim βρισκόταν κοντά στο σημερινό χωριό Εφραιμ, της περιοχής του Haskovo μπορούμε να μαθούμε από την Κ. Gagova [33].

Λαμβάνοντας την υπόψη τις άμεσες παρατηρήσεις μας του εδάφους, σε σύγκριση με τις ιστορικές πηγές για την Δ' Σταυροφορία και η αρχαιολογική έρευνα στην περιοχή «Κωφά πέτρα», μπορούμε να υποθέσουμε ότι το φρούριο Fraim ταυτίζεται με τα ερείπια του παλιού φρουρίου του βουνού "Αγ. Μαρίνα", που βρίσκεται βορειοανατολικά του χωριού Εφραίμ. Ο λόγος για αυτό είναι τα διαθέσιμα αρχιτεκτονικά λείψανα ενός φρουρίου του "Αγ. Μαρίνα", που είναι το πιο εντυπωσιακό σε ολόκληρη την Ανατολική Ροδόπη στην περιοχή «Δάσος» και καλύπτουν μια έκταση περίπου 10 στρεμμάτων. Για σύγκριση, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το φρούριο στο χωριό Rabovo, όπου είναι μία από τις υποτιθέμενες θέσεις του φρουρίου Fraim είναι μόνο 1 εκτάριο και το φρούριο στις εκβολές του Krumovitsa, που εντοπίζονται με το Fraim είναι από την εποχή της Ύστερης Αρχαιότητας (V-VI αιώνα) [34].

Στους νοτιοανατολικούς πρόποδες της βουνοκορυφής "Αγ. Μαρίνα" είναι το μεγαλύτερο θρησκευτικό συγκρότημα «Κωφά πέτρα» στο οποίο στα πολιτιστικά του στρώματα από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού και της Πρώιμης Εποχής Σιδήρου ανακαλύφθηκαν αρχιτεκτονικά λείψανα παλαιοχριστιανικής και μεσαιωνικής εκκλησίας. Σε ανασκαφές που έγιναν κατά την περίοδο 2008-2013 βρέθηκαν ένας σημαντικός αριθμός βυζαντινά χάλκινα νομίσματα, όλα από την δυναστεία των Κομνηνών [35], καθώς και ένα λατινικό μισητικό του δέκατου τρίτου αιώνα νόμισμα. [36] Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την παρούσα μελέτη είναι τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ανασκαφών της εκκλησίας. Πρόκειται για μια τρίκλιτη βασιλική με ημικυκλική αψίδα στα ανατολικά. [37]

Με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα (κεραμική και νομίσματα) αυτά χρονολογούνται κατά το XI-XII αιώνα Σύμφωνα με του αρχαιολόγους, σε αυτό το σημείο του Μεσαίωνα υπήρχε ένα μοναστηριακό συγκρότημα. Πότε και γιατί αυτό το συγκρότημα έχει παύσει να υφίσταται, θα δείξει το μέλλον και η αρχαιολογική έρευνα.

Οι ανασκαφές στην κορυφή "Αγία Μαρίνα" ως σήμερα δεν έχουν πραγματοποιηθεί. Το 2008, στην ίδια περιοχή είχε πραγματοποιηθεί επιτόπιες έρευνες και καθαρό προφίλ, που σχηματίζεται από

την εγκατάσταση του δασικού δρόμου. Στο προφίλ αυτό βρήκανε κεραμικό υλικό που περιγράφει σαφώς το μεσαιωνικό στρώμα το οποίο στηρίζεται στο πολιτιστικό στρώμα της πρώιμης εποχής του σιδήρου. [38]

Στις παρατηρήσεις από μας στην κορυφή "Αγ. Marina" βρέθηκαν διαφορετικού μεγέθους πέτρες χωρίς κονίαμα. Σχηματίστηκαν στην επιφάνεια οι τοίχοι που είναι προσανατολισμένα προς τις κατευθύνσεις του κόσμου. Φαίνεται ότι στο χώρο αυτό υπήρχε ένα σημαντικό φρούριο. Γεωγραφικές συντεταγμένες του είναι: E 25ο56'47 " ? N 41ο43'45".

Το δεύτερο σημείο, το οποίο μας δίνει την ευκαιρία να εντοπίσουμε το φρούριο Fraim κοντά στην κορυφή «Άγια Marina "είναι η απόσταση από την Αδριανούπολη, η οποία σύμφωνα με τις μετρήσεις μας είναι περίπου 115 km. Η απόσταση αυτή, άγνωστη και με συνεχές εκπλήξεις από τις επιθέσεις στην Ροδόπη κανονικά είναι να την περάσουν οι Σταυροφόροι σε πέντε μέρες, όπως λέει ο Villehardouin.

Μια πλήρης ανάλυση των δεδομένων από τις ιστορικές πηγές και από τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών εξερευνησεων στην περιοχή "Κουφά πέτρα» δείχνει ότι στην περιοχή αυτή κατά τη διάρκεια των Μεσαιώνων υπήρχε σημαντική συγκρότημα που αποτελείται από ένα φρούριο και από μοναστηριακό συγκρότημα. Βόρεια ήταν ο δρόμος που πέρασε στα υψηλότερα τμήματα του ορεινού όγκου «Δάσος». Το πλάτος του οδοστρώματος ήταν από πέτρα με πλάτος περίπου 2,00 μέτρα. Οι μελέτες αυτού του δρόμου αποδεικνύει ότι υπήρχε κατά την ύστερη αρχαιότητα και αποτελούσε απόκλιση από τον Ανατολικό Ρωμαϊκό δρόμο μέσα στην Ροδόπη[39]. Αυτό το δασικό δρόμο που σήμερα εξυπηρετεί τον πληθυσμό των γύρω χωριών, πιθανότατα χρησιμοποιήθηκε από τους Σταυροφόρους κατά τη μετάβασή τους στο επόμενο φρούριο Moniyak.

Δυτικά της κορυφής «Αγ. Marina " ο δρόμος περνάει σχεδόν στην κορυφογραμμή της οροσειράς «Δάσος » στις περιοχές: Camp, Kirechnitsata, Slivka, Yarzhili Konak και Blue Mt. Κοντά στο χωριό Δόλνο Sadieno κατεβαίνει στον νότο, όπου συνδέεται με τον αρχαίο δρόμο κατά μήκος της κοιλάδας του ποταμού Άρδα, ακόμη από την εποχή των Ρωμαίων. [40]

Σε δύο ημέρες ταξίδι μετά το φρούριο Fraim κατά μήκος του ποταμού Άρδα, σύμφωνα με πληροφορίες του Geoffroy de Villehardouin ήταν το φρούριο Moniyak [41].

Για το εντοπισμό του φρουρίου Moniyak στην ιστορική βιβλιογραφία υπάρχουν διάφορες απόψεις.

Με βάση την περιγραφή του Geoffroy de Villehardouin, ο K. Irechek στα «Ταξίδια στη Βουλγαρία" του αναφέρει ότι το φρούριο Moniyak βρίσκεται στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα. [42] Οι ίδιες πληροφορίες για το φρούριο Moniyak δίνει και ο Ivan Velkon [43].

Το 1977, στο έργο του «Τα φρούρια στην Ανατολική Ροδόπη» ο Ιβάν Balkanski προσφέρει τις πιο λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με το φρούριο Moniyak [44]. Σύμφωνα με τον ίδιο, το φρούριο βρίσκεται 2 χλμ νότια του χωριού Σιρόκο πόλε περιοχής του Kardzhali] Στη δημοσίευση αυτή ο συγγραφέας μας δίνει ένα περίγραμμα του οχυρού.

Το φρούριο Moniyak βρίσκεται πάνω σε ένα λόφο στο βουνό στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα (εικ. 4). Είναι ένα από τα μεγαλύτερα μεσαιωνικά κάστρα στα βουνά της Ροδόπης, με συνολική έκταση 18 στρεμμάτων. Οι τοίχοι σώζονται σε ύψος 3,00 μ. Στο κάστρο έχει πρόσβαση από ένα μονοπάτι από την δυτική πλευρά του λόφου. Ο δρόμος περνάει στους βράχους με πλάτος

περίπου 2,00 μ. (Εικ. 5). Η είσοδος του φρουρίου βρίσκεται στη δυτική πλευρά και φυλασσόταν από έναν ορθογώνιο πύργο (υπόδειγμα 6). Η εσωτερική πόρτα έκλεινε με τεράστιο ξύλινο δοκάρι το οποίο είχε εισέλθει σε μια «φωλιά» που είναι από την μία πλευρά της εισόδου (Εικ. 7). Σύμφωνα με τον Ιβάν Μπαλκάνσκι τα ισόγεια των μερικών πύργων των μεσαιωνικών κάστρων στα βουνά της Ροδόπης χρησιμοποιήθηκαν για δεξαμενές, που απαιτούσε τη χρήση υδρόφοβου κονιάματος που αναμιγνύεται με σπασμένα τούβλα. [45]

Πληροφορίες για την τοποθεσία του φρουρίου Μονιγιάκ προτείνει στο βιβλίο του και ο Β. Deribeen [46]. Χωρίς δέσμευση σε μια συγκεκριμένη θέση, ο συγγραφέας παραδέχεται ότι το φρούριο ήταν δίπλα σε ένα μεγάλο οικισμό, διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο, το οποίο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην διοικητική οργάνωση της περιοχής Ανατολικής Ροδόπης κατά τα Μεσαίωνα.

Πληροφορίες για το φρούριο Μονιγιάκ μπορούμε να βρούμε στην μελέτη της Κ. Gagova "Θράκη στα βουλγαρικά Μεσαίωνα. Ιστορική Γεωγραφία ». Η συγγραφέας παραδέχεται ότι το φρούριο αυτό μπορεί να ήταν και νότια της σημερινής πόλης Havsa (Τουρκία) στο δρόμο για Αίνο. [47]

Προς το παρόν, στην ιστορική επιστήμη είναι γενικά αποδεκτό ότι το φρούριο Μονιγιάκ είναι πανομοιότυπο με το κάστρο στο λόφο, σε απόσταση 2χλμ από το χωριό Σιρόκο πόλε στην υψηλή αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα. Η θέση του αντιστοιχεί στα ιστορικά στοιχεία και αρχαιολογική έρευνα πεδίου και στην απόσταση από την κορυφή "Αγ. Marina ", όπου έχουμε υποθέσει ότι το φρούριο Fraim, βρισκόταν στο λόφο πάνω από το χωριό Σιρόκο πόλε όπου εντοπίζεται στην παλιά εποχή το φρούριο Μονιγιάκ στη περιοχή « Δάσος », είναι περίπου 58 χιλιόμετρα.

Στο φρούριο Μονιγιάκ οι Σταυροφόροι μείνουν πέντε ημέρες και αλλάζουν το αρχικό τους σχέδιο να συνεχίσουν την καταδίωξη του Καλογιάννη. Εδώ με μικρό προσωπικό, αποφάσισαν να πηγαίνουν στο κάστρο Estanimak και να βοηθήσουν τον Rene de Τρεις [48].

Ωστόσο, με ποιον τρόπο είχαν φύγει - για την επιστήμη είναι ακόμα ασαφής. Κανένας από τους συγγραφείς που έχουν γράψει για το πρόβλημα της μετακίνησης των Σταυροφόρων από το Διδυμότειχο προς την Ροδόπη, δεν έχει ανακοινώσει μια συγκεκριμένη άποψη για το θέμα, με βάση ειδικές μελέτες πεδίου.

Ο Β. Deribeen ανέλαβε πως από το κάστρο Μονιγιάκ για Estanimak οι Σταυροφόροι χρησιμοποιήθηκαν πιο άνετη και πιο άμεση διαδρομή μέσα από τα χωριά Komuniga, Panichkono και Lenovo, δηλαδή ο δρόμος που σήμερα είναι ο σύγχρονος ασφαλτοστρωμένος δρόμος από Kardzhali έως Asenovgrad [49]. Αυτή είναι η γνώμη του, σημειώνεται στο βιβλίο του "Αχρίδα», και δεν στηρίζεται σε δεδομένα από τις αρχαιολογικές ανασκαφές και σε αυτό το στάδιο παραμένει στο πεδίο των προϋποθέσεων.

Σύμφωνα με τον V.Zlatarski, από το φρούριο Μονιγιάκ οι Σταυροφόροι πήγαν δυτικά κατά μήκος του ποταμού Άρδα. Στη συνέχεια, κατά μήκος του ποταμού κοντά στο χωριό Borovitsa και από το χωριό Topolono έφτασαν το φρούριο Estanimak [50]. Εάν οι Ιππότες έχουν περάσει σε αυτό το μονοπάτι, αυτό σημαίνει ότι μετά το χωριό Τοπόλοβο θα πρέπει να περάσουν στη νοτιοανατολική πλευρά του βουνού Dobrostan και να φθάσουν στο Estanimak από βορρά. Από βορρά προς το φρούριο Estanimak, αρχαίος δρόμος υπήρχε. Αυτό που προτείνει Zlatarski σαν επιλογή για τους σταυροφόρους είναι αποδεκτό μόνο στο τμήμα της διαδρομής κατά μήκος του ποταμού Borovitsa, λόγω του ότι έχουμε αρχαιολογικά στοιχεία. Είναι αναγκαίο να πούμε ότι η χρήση του δρόμου κατά

μήκος του ποταμού Borovitsa ο ρωμαϊκός στρατός δεν αποκλίνει προς τα βορειοανατολικά προς το χωριό Τοπόλοβο και συνέχισε στα βορειοδυτικά και κατά μήκος του ποταμού Yugovska και έχει φτάσει το φρούριο Estanimak.

Τα αποτελέσματα από τις μελέτες του πεδίου του αρχαίου δρόμου στο πέρασμα Τορολονσκι, το οποίο αποτελεί μέρος του Ανατολικού Ρωμαϊκού δρόμου μέσα από την Ροδόπη[51] δείχνουν ότι στο νότιο τμήμα της Ροδόπης στην περιοχή «Πρέλεζα» και το σπήλαιο «Αχμέδοβα» σήμερα "Kormisosh" ο δρόμος μέσω της κοιλάδας του ποταμού Τορολονσκι εκτρέπεται προς τα βορειοδυτικά κατά μήκος του ποταμού Yugovska και στην πόλη Laki. Σε αυτές τις περιοχές στο νοτιοανατολικό τμήμα υπάρχουν ίχνη ενός παλιού δρόμου του οποίου η κατεύθυνση είναι# κατά μήκος του ποταμού Borovitsa. Συνολική η διαδρομή του είναι βορειοδυτικά - νοτιοανατολικά. Ο δρόμος κατεβαίνει κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Borovitsa διασχίζει την περιοχή των χωριών Murga, Νογνονο και Νενκονο και στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα έχει φτάσει το φρούριο Μονιγιάκ. Το βορειοδυτικό τμήμα του δρόμου κατά μήκος του ποταμού Borovitsa είναι το στόμα του ποταμού Yugovska το στόμα, όπου εκβάλλει τα νερά του στο ποτάμι Chepelarska.

Χαρακτηριστικά για αυτή τη στιγμή είναι ότι σχεδόν το σύνολο της διαδρομής - από τον ποταμό μέχρι τις εκβολές του ποταμού Borovitsa στο ποτάμι Yugovska ο δρόμος περνά μέσα από βαθιές χαράδρες και απότομα φαράγγια. Το χωριό Yugovska αυτή τη φορά σχετίζεται με τον παλιό δρόμο που κατεβαίνει στη νοτιοανατολική πλευρά της οροσειράς Radynva. Η απόσταση μεταξύ των φρουρίων Μονιγιάκ και Estanimak κατά μήκος των ποταμών Borovitsa και Yugovska είναι περίπου 90 χιλιόμετρα.

Για την σταυροφορία στην οροσειρά της Ροδόπης προς το φρούριο Estanimak υπάρχει και μια τρίτη παραλλαγή, η οποία δεν έχει συζητηθεί στην ιστορική βιβλιογραφία. Ο λόγος γι 'αυτό μας έδωσε την έρευνα των παλαιών δρόμων κατά μήκος του ποταμού Άρδα και την περιοχή γύρω των πόλεων Smolyan και Aseonograd.

Κατά το Μεσαίωνα η πιο εντατική διαδρομή που χρησιμοποιείται από το Αιγαίο στην οροσειρά της Ροδόπης ως το φρούριο Estanimak και Φιλιππούπολη ήταν ο δρόμος βόρεια της Ξάνθης μέσα από την οροσειρά Radynva, κοιλάδα του ποταμού Yugovska, κοιλάδα του ποταμού Chepelarska [52]. Ένα σημαντικό μέρος του δρόμου αυτού έχουν χρησιμοποιηθεί στην προ-ρωμαϊκή εποχή. [53] Σε αυτό το δρόμο έχει περάσει και ο Γάλλος εξερευνητής Auguste Viquesnel ο οποίος το 1847, με την βοήθεια από την τουρκική κυβέρνηση αναλαμβάνει διάφορες επιστημονικές αποστολές για να μελετήσει την περιοχή της Ροδόπης. [54] Από γεωγραφική άποψη, ο δρόμος αυτός κατά το μεγαλύτερο μέρος του περνάει μέσα στην περιοχή του Σμόλιαν. Σήμερα, σε αυτή την κατεύθυνση έχει περάσει ένας από τους σημαντικούς δρόμους που συνδέει την Βουλγαρία με την Ελλάδα.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως αυτή η σημαντική οδική αρτηρία ήταν γνωστή στους Σταυροφόρους και είναι λογικό, για λόγους μεγαλύτερης ασφάλειας, να προτιμούν όταν ταξιδεύουν στο κάστρο Estanimak.

Μετά το φρούριο Μονιγιάκ οι Σταυροφόροι συνέχισαν πιθανώς δυτικά κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Άρδα, και μετά στην αριστερή όχθη του ποταμού Borovitsa. 700 m νότια του χωριού Νενκονο, περιοχής του Kardzhali, βρίσκεται η λεγόμενη "Μεσαιωνική γέφυρα." Αυτή είναι η καλύτερη θέση για να περάσει κανείς το ποτάμι Borovitsa (Εικ. 8). Περνώντας στη δεξιά όχθη του ποταμού ο δρόμος συνεχίζεται νοτιοδυτικά στην περιοχή Gazanlak tepe, όπου είναι τα ερείπια ενός

παλιού φρουρίου. Στην περιοχή αυτή το πλάτος του οδοστρώματος φτάνει περίπου 2,5 μ. Για να κάνουν τον δρόμο, τον έκοψαν και μάλιστα το οδόστρωμα ήταν ο βράχος (Εικ. 9).

Φεύγοντας από την κοιλάδα του ποταμού Borovitsa η πορεία συνεχίζεται και πάλι στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα. Στο χωρι Μπάνιτε αλλάζει την κατεύθυνση του προς την δύση κατά μήκος της κορυφογραμμής, στην αριστερή όχθη του ποταμού Malka Άρδα. Έχει περάσει στην περιοχή του χωριού Kutela και περίπου 1,5 χλμ βόρεια στο χωριό Momchilovci συνδέετε με το δρόμο από το Αιγαίο ως το φρούριο Estanimak και την Φιλιπούπολη. [55] Αυτός ο δρόμος είχε την κατεύθυνση στα βόρεια κατά μήκος της κορυφογραμμής του βουνού στην καλύβα Pashaliytsa. Μετά την καλύβα πήγε κάτω στα βορειοανατολικά, στην απότομη πλαγιά πάνω από το ποτάμι Yugovska στο χωριό Yugono και στο Μοναστήρι του Bachkono.

Λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με αυτό τον δρόμο μας δίνει ο Γάλλος περιηγητής Paul Lucas, ο οποίος το 1706 πέρασε από εκεί ταξιδεύοντας από Asepongrad για τη Δράμα. [56] Η διαδρομή βόρεια από το Μοναστήρι του Bachkono στο φρούριο του Δσένβγραδ, γράφουν στην έρευνα η Iveta Moreva και ο Ιβάν Doukon [57]. Τα ίχνη του σήμερα είναι καλά διατηρημένα, μετά Μοναστήρι της Bachkono κάτω από το λόφο "Αγ. Dimitar ". Εκεί μετά το χωριό Bachkono ο δρόμος μετατοπίζεται στην αριστερή όχθη του ποταμού Τσεπελάρε. Περνάει από μικρό ποτάμι «Λούκοβιτσα» με γέφυρα και βορειοδυτικά συνεχίζει στο λόφο της κορυφογραμμής. Από εκεί, στο νότο, συνεχίζει για την Φιλιπούπολη. Λίγο πριν ο δρόμος να φτάσει στην κορυφή υπήρχε μια τοπική παρέκβαση, η οποία οδηγεί στο φρούριο Estanimak. Στο κάστρο μπαίνει κάτω από την πύλη στη δυτική πλευρά. Το οδόστρωμα του δρόμου, στους πρόποδες του φρουρίου Estanimak σχηματίζεται με την κοπή των βράχων. (Εικ. 10). Η διαδρομή αυτού του δρόμου περιλαμβάνεται σήμερα στην τουριστική διαδρομή.

Η απόσταση μεταξύ των φρουρίων Moniyak και Estanimak σχετικά με την προτεινόμενη διαδρομή για την πορεία των Σταυροφόρων, είναι περίπου 100 km. Επειδή η διαδρομή αυτή ήταν δύσκολη, την απόσταση αυτή μπορεί εύκολα να καλύπτεται σε τρεις ημέρες, όπως λέει ο Geoffroy de Villehardouin.

Για ταξίδι των Σταυροφόρων για το κάστρο Estanimak είναι δυνατόν οι δύο από τις παραπάνω επιλογές – αυτή, κατά μήκος των ποταμών Borovitsa και Yugovska και αυτή σε Βουνό Radyuna. Όπως σημειώνεται ο δρόμος στην αριστερή όχθη του ποταμού Borovitsa ως το ποτάμι Yugovska περνά μέσα από βαθιά φαράγγια και ψηλές και απότομες κορυφογραμμές. Σε άγνωστο έδαφος, φαίνεται να είναι σχετικά πιο επικίνδυνος για τοποθέτηση των ενεδρών από τους εχθρούς.

Οι αρχαιολογικές μελέτες δείχνουν ότι η διαδρομή κατά μήκος του ποταμού Άρδα και του βουνού Radyuna είναι πιο εύκολη και οι εκπλήξεις από ενέδρες θα ήταν μικρότερες.

Μετά από τόσο περιστατικά και επιχειρήματα μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο στρατός του Geoffroy de Villehardouin κατά τη διάρκεια της πορείας και μετά το φρούριο Moniyak προς Estanimak, πέρασε από τον δρόμο από την εποχή των ρωμαίων, στην αριστερή όχθη του ποταμού Άρδα και στο βουνό Radyuna. Όχι τυχαία, ο δρόμος μέσα από το βουνό Radyuna είχε χρησιμοποιηθεί από τους Ευρωπαϊκούς εξερευνητές που επισκέφθηκαν την οροσειρά της Ροδόπης στο δέκατο όγδοο και δέκατο ένατο αιώνα.

Σε στήριξη της γνώμης μας είναι οι πληροφορίες του Geoffroy de Villehardouin. Αυτός ανέφερε ότι οι Σταυροφόροι είχαν έρθει τόσο κοντά στο κάστρο Estanimak ότι μπόρεσαν να τον δούνε. [58]

Η θέση του μεσαιωνικού κάστρου Estanimak είναι μία πολύ καλή διαλογή. Βρίσκεται σε μία υψηλή βραχώδη και απρόσιτη βουνοκορυφή. Η πρόσβαση σε αυτήν είναι από τα νοτιοδυτικά, όπου το έδαφος είναι επικλινές. Σε αυτή την πλευρά είναι ο δρόμος που οδηγεί προς τα νότια στις όχθες του ποταμού Τσεπελάρε. [59] Αυτό είναι το μόνο δυνατό μέρος όπου οι Σταυροφόροι μπορούσαν να πλησιάσουν το φρούριο, όπως αναφέρει ο Villehardouin.

Σαν συμπέρασμα θα σημειώσουμε ότι για το προτεινόμενο πρόβλημα έχει σχετικά λίγες γραπτές πηγές. Εμείς συνειδητά περιορίζουμε μόνο τα γραπτά γεγονότα του Geoffroy de Villehardouin που έχουν σχέση με την συγκεκριμένη μελέτη.

Χρήσιμες πληροφορίες για την σταυροφορία προσφέρουν τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ανασκαφών στα μεσαιωνικά φρούρια στην Ανατολική Ροδόπη. Τα στοιχεία αυτά συμπληρώνονται από μελέτες των δρομολογιών των παλαιότερων δρόμων στις κοιλάδες των ποταμών Άρδα, Borovitsa και Yugovska, τα οποία μας επέτρεψαν να καθοριστούμε την απόσταση μεταξύ των φρουρίων που ήταν βασικά σημεία κατά την έναρξη της εργασίας. Οι αποστάσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν για συγκριτική ανάλυση, ως μέθοδος της εργασίας μας. Σημαντική δυσκολία κατά μήκος του ποταμού Άρδα έχουν η μεγάλες σύγχρονες τεχνικές λίμνες για την άρδευση που έχουν αλλάξει σε μεγάλο βαθμό το γεωγραφικό τοπίο του εδάφους, όπου έχει περάσει την οδική διαδρομή.

Στην πρώτη μετάβαση από την Κωνσταντινούπολη προς την Αδριανούπολη, ανενόχλητοι και γνωρίζοντας τον δρόμο οι Σταυροφόροι έχουν περάσει περίπου 58 χμ. την ημέρα. Μπαίνοντας στην άγνωστη και δύσκολη περιοχή της Ροδόπης ταξίδευαν περίπου από 25-30 km. Την ημέρα.

Από ιστορικές πηγές μαθαίνουμε ότι κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους η κανονική στρατιωτική μετάβαση στις περιοχές σαν πεδιάδες είναι μεταξύ 20 και 24 ρωμαϊκά μίλια την ημέρα (30 έως 35 km). [60] Η μεταφορά της κρατικής αλληλογραφίας, ωστόσο οι μεταφορείς οι οποίες προχωρούν πολύ πιο γρήγορα, ήταν δυνατόν για μία μέρα με άλογο να ταξιδέψουν περίπου 50 ρωμαϊκά μίλια (74 χιλιόμετρα). [61]

Οι πληροφορίες των αρχαίων συγγραφέων, σε σύγκριση με εκείνες του Geoffroy de Villehardouin και με τις πραγματικές αποστάσεις μεταξύ των οχυρών που αναφέρονται στη μελέτη, μας δείχνουν ότι ο στρατός των Σταυροφόρων ήταν από ιππικούς και πεζικό και κινείται αρκετά γρήγορα όσο στο κάμπο τόσο και σε ορεινές περιοχές.

Η προτεινόμενη παραλλαγή μας για την πορεία των σταυροφόρων στη Ροδόπη βασίζεται σε πολύπλοκες μελέτες που περιλάμβαναν τα στοιχεία από ιστορικές πηγές, αρχαιολογικές ανασκαφές του μεσαιωνικού κάστρου που βρίσκεται στην κατεύθυνση του δρόμου και τις προσωπικές μας παρατηρήσεις του εδαφίου για τον καθορισμό των αρχαίων δρόμων στα βουνά της Ροδόπης. Οι μελλοντικές έρευνες θα συμπληρώσουν και θα διορθώσουν την μελέτη μας, και ελπίζουμε να προκαλέσουμε μια ευρύτερη επιστημονική συζήτηση για να διευκρινίσει αυτό το σημαντικό και τόσο ενδιαφέρον πρόβλημα.

Πηγές:

- [1] Geoffroy de Villehardouin. Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης . (Μετάφραση από την παλιά γαλλική , Ivan Bozhilov) . Σόφια, 2000 , 236 .
- [2] B. Primov- Geoffroy de Villehardouin, Η Τέταρτη Σταυροφορία και η Βουλγαρία . Ετήσια έκδοση του Πανεπιστημίου της Σόφιας , IFF , 45 , 1949 , 1-145 .
- [3] I. Velkov, Μερικά κάστρα και παλιά χωριά στο μέσο ποτάμι Άρδα . - Σε : Sat Προς τιμήν του καθηγητή At. Ishirkov . Σόφια, 1933 , 149-156 , Velkov I. Τα περίφημα κάστρα . Η παλιά Lyutitsa, Κάστρα στο Arda . Σόφια, 1938 , Balkanski I. Τα k;astra της Ανατολικής Ροδόπης . Σόφια, 1977 , Gagova K. Η Θράκη στα βουλγαρικά Μεσαίωνα . Ιστορική Γεωγραφία . Σόφια, 2002 , 356 .
- [4] Δ. Aladzhan, Καινούριος ρωμαϊκός δρόμος στην Ανατολική Ροδόπη - Αιώνες , 1975 , 1 , 77-79 , Damianov Δ. Αρχαιολογική Έρευνα στο δήμο του Σμόλιαν . - Rhodopica , 2007 , 1 , 99-136 , Madjarov M. , Δ. Damianov N. Boyadziev . Ο Ρωμαϊκός δρόμος στο βουνό Radyna . - Σε : Νοτιοανατολική Ευρώπη κατά την αρχαιότητα - VI αιώνα π.Χ. - Η αρχή του έβδομου αιώνα μ.Χ. Veliko Tarnovo , 2008 , 256-265 ? Madjarov M. Ρωμαϊκοί δρόμοι στη Βουλγαρία . Συμβολή στην ανάπτυξη του ρωμαϊκού οδικού δικτύου στις επαρχίες της Μοισίας και της Θράκης . Veliko Tarnovo , 2009 .
- [5] Asdracha C. La region des Rhodopes aux XIII e et XIV e siecles. - Etudes de géographie historique. Athen, 1976, 294.
- [6] Geoffroy de Villehardouin. Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης ... 135 , § 432 .
- [7] Λατινικές πηγές για την ιστορία της Βουλγαρίας . Σόφια, 1958 , 20-21 .
- [8] Geoffroy de Villehardouin. Κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης 135 , § 432 .
- [9] Geoffroy de Villehardouin. Κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης 135 , § 440 .
- [10] Λατινικές πηγές για τη βουλγαρική ... 27 .
- [11] Geoffroy de Villehardouin. Κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης 135 , § 433 .
- [12] B. Deribeev Αχρίδα . Παράξενη γη . Σόφια, 1982 , 86 .
- [13] K. Gagova. Η Βουλγαρική Θράκη στα Μεσαίωνα ... 286 .
- [14] B. Πετρούνοβα. Αρχαιολογική εξερεύνηση του φρουρίου Lyutitsa στο Ivaylongrad - Αρχαιολογικά ευρήματα και ις ανασκαφές το 2002 , Σόφια , 2003 , 140 , Πετρούνοβα B. Το φρούριο Lyutitsa στο Ivaylongrad . - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2004 , Σόφια , 2005 , 310-311, Πετρούνοβα, Μελέτες του φρουρίου Lyutitsa στο Ivaylongrad . - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2005 , Σόφια , 2006 , 360 , Πετρούνοβα B. Αρχαιολογικές ανασκαφές του φρουρίου Lyutitsa κοντά στο χωριό Rogozono , Δήμος του Ivaylongrad. - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2006 , Σόφια , 2007 , 556 έως 558 .
- [15] B. Πετρούνοβα, Διάσωσης και αρχαιολογικές ανασκαφές του φρουρίου Balak dere». - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2004 , Σόφια , 2005 , 311-312 ? Kanev I. Το μεσαιωνικό φρούριο " Balak dere " του Δήμου του Ivaylongrad. - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το

2008 , Σόφια , 2009 , 264-266 ? Kanev I. Αποτελέσματα των αρχαιολογικών ανασκαφών του μεσαιωνικού φρουρίου " Balak dere " του Δήμου του Ivaylovgrad. - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2009 , Σόφια , 2010 , 563 με 664 ? Kanev I. Αρχαίο και Μεσαιωνικό Φρούριο " Balak dere " του Δήμου του Ivaylovgrad. - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2010 , Σόφια ,

2011 , 493-494 ? Kanev I. Αρχαίο μεσαιωνικό κάστρο " Balak dere " του Δήμου του Ivaylovgrad . - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2011 , Σόφια , 2012 , 475-476 ? Kanev I. Αρχαίο και Μεσαιωνικό Φρούριο " Balak dere " του Δήμου του Ivaylovgrad. - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2012 , Σόφια , 2013 , 446 - 448 .

[16] I. Velkov, Μερθκά κάστρα και παλιά χωριά ... 70-73 .

[17] Είμαστε ευγνώμονες στον καθηγητή Β. Πετρούνοβα που μας έδωσε τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ανασκαφών του φρουρίου Lyutitsa . Οι αρχαιολογικές ανασκαφές του φρουρίου Lyutitsa πραγματοποιήθηκαν το 2002-2006 , υπό την ηγεσία του Δρ Β. Πετρούνοβα . Ως αποτέλεσμα , έχουν εκκαθαριστεί τα κύρια στοιχεία της τοπογραφίας, της οχύρωσης και του σχεδιασμού.

[18] Β. Πετρούνοβα. Για ένα σταυρό από το φρούριο Lyutitsa στο Ivaylovgrad . - Σε : Χριστιανικό πολιτισμό στη μεσαιωνική Βουλγαρία . Σούμεν , 2008 , 401-406 .

[[19] Kanev I. Αρχαίο και Μεσαιωνικό φρούριο ... , Sofia , 2013 , 446-448 .

[20] I. Velkov. Περίφημα κάστρα . Παλιά Lyutitsa ... 70 μ.Χ.

[21] Β. Deribeev Αχρίδα ... , 85-86 .

[22] Viquesnel A. Voyage dans la Turquie. Description physique et géologique de la Thrace.- Paris, 1868, II, 480, sqq.

[23] Κ. Irechek Ταξίδι στη Βουλγαρία . Σόφια, 1974 , 452 .

[24] I. Velkov. Μερικά κάστρα και παλιά χωριά στο Κεντρικό Arda ... 150 .

[25] I. Velkov. Μερικά κάστρα και παλιά χωριά στο Κεντρικό Arda ... 155-156 .

[26] Ζλατάρσθη Β. Ιστορία του βουλγαρικού κράτους . Σόφια. , 1940 , III , 448.

[27] Π. Deliradev. Συμβολή στην ιστορική γεωγραφία της Θράκης . Σόφια, 1953 , II , 33 , 80 , 81 .

[28] Α. Razboynikov. Φρούριο Εφραίμ (Εφραίμ) . - Αρχαιολογία, 1965 , 3 , 39-42 .

[29] Β. Deribeev. Αχρίδα ... 289 s

[30] Β. Deribeev. Αχρίδα ... 86 .

[31] Δ. Aladzhev. Οικισμοί , μνημεία , έργα τέχνης από την περιοχή Χάσκοβο . Haskovo , 1997 , 90 .

[32] Γ. Nehrizov , Tzvetkova Yu , Ν. Kecheva. Αναζήτηση των αρχαιολογικών χώρων στην περιοχή του βραχώδους συγκροτήματος «Κουφός βράχος». - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2011 , Σόφια , 2012 , 561 - 563 , Kecheva Ν. Εντοπισμό των αρχαιολογικών χώρων στην περιοχή «Κουφός βράχος». - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2012 , Σόφια , 2013 , 553 - 554 .

- [33] K. Gagova. Βουλγαρική Θράκη στα Μεσαίωνα ... 211 .
- [34] Πληροφορίες σχετικά με το κάστρο κοντά στο χωριό Rabono και στις εκβολές του ποταμού Krumovitsa που μας έδωσε ο κ. Δρ Γ. Nehrizov, για το οποίο τον ευχαριστούμε .
- [35] Nekhrizov G., Roller L. E., Vassileva M., Tzvetkova J., Kecheva N. The Gloukhite Kamani Site: Old Questions and new Approaches. – Thracia, 20, 2012, 215-233.
- [36] Γ. Nehrizov. Το συγκρότημα «Κουφός βράχος " - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2009 , Σόφια , 2010 , 188-191 , Nehrizov Γ. Tzvetkova J. Το συγκρότημα «Κουφός βράχος " - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2011 Σόφια, 2012 , 127-129 ? Katsarova V. Grozdanoff Δ. Αρχαιολογικό Ερευνητικό πρόγραμμα «Εκκλησία» στην περιοχή «Κουφός βράχος " , κοντά στην πόλη Λιουμπίμετς. - Αρχαιολογικά ευρήματα και ανασκαφές το 2009 , Σόφια , 2010 , 427-429 .
- [37] Γ. Katsarova , Grozdanoff Δ. Αρχαιολογική Έρευνα ... 428 . 3 .
- [38] Είμαστε ευγνώμονες στον Δρ Γ. Nehrizov που μας έδωσε πληροφορίες και φωτογραφίες του αρχαιολογικού προφίλ της κορυφής «Αγ. Marina " .
- [39] M. Madjarov. Οι ρωμαϊκοί δρόμοι στην Βουλγαρία 304 μ.Χ.
- [40] M. Madjarov δρόμους Ρωμαϊκή στη Βουλγαρία ... 303-309 .
- [41] Geoffroy Βιλλεαρδουίνου . Κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης ... 135 , § 435 , 136 , § 440 .
- [42] K. Irechek Travel ... 453 .
- [43] I. Velkov. Μερικά κάστρα και παλιά χωριά στο Κεντρικό Arda ... 155 .
- [44] Balkanski , I. Κάστρα στην Ανατολική Ροδόπη... 12-13 .
- [45] Balkanski , I. Κάστρα στην Ανατολική Ροδόπη... 44 .
- [46] B. Deribeev. Αχρίδα ... 87-89 .
- [47] K. Gagova, Βουλγαρική Θράκη στα Μεσαίωνα ... , 246-247 .
- [48] Geoffroy de Villehardouin. Κατλαθτηση της Κωνσταντινούπολης ... 135 , § 434 , 435 .
- [49] B. Deribeev. Αχρίδα ... , 89 .
- [50] Ζλατάρσκη Β. Η ιστορία του βουλγαρικού κράτους κατά τα Μεσαίωνα , III , 1940 , 245 .
- [51] M. Madjarov. Ρωμαϊκοί δρόμοι στην Βουλγαρία ... 287-293 .
- [52] Asdracha C. La region des Rhodopes..., 39 sqq.
- [53] M. Madjarov . Ρωμαϊκοί δρόμοι στην Βουλγαρία ... 309 .

[54] Viquesnel A. Voyage dans la Turquie d'Europe. Description physique et geolojique de le Thrace. Paris, 1868, II, 541 p.; Razboynikov A. Viquesnel . Δυτική Θράκη και η Ροδόπη . - Ροδόπη , 1946 , 3-4 .

[55] M. Madjarov. Ρωμαϊκοί δρόμοι στην Βουλγαρία ... 300-303 .

[56] H. Karamandzhukov. Πριν απο 223 χρόνια στην Ροδόπη. Το ταξίδι του Paul Lucas. Ροδόπη, 1929, VIII, 2.

[57] Moreva-Αράμποβα P., I. Doukov. Φρούριο του Assen. - Asenovgrad, 212, 32-33.

[58] Geoffroy Βιλλεαρδουίνου. Κ θατάκτηση της Κωνσταντινούπολης ... 136, § 436.

[59] Πληροφορίες σχετικά με τη διαδρομή νότια από το φρούριο Estanimak στην κοιλάδα του ποταμού Chepelarska μας έδωσε ο κ. I. Doukov - διευθυντής του Ιστορικού Μουσείου στο Asenovgrad για το οποίο τον ευχαριστούμε.

[60] Vegetius. Epitum rei militaris. I, 9, Madjarov M. Ρωμαϊκοί δρόμοι στην Βουλγαρία ... 51.

[61] Ramsay A. The Speed of the Roman Imperial Post. – JRS, XV, 1925, 60-74; Madjarov M. Ρωμαϊκοί δρόμοι στην Βουλγαρία ... 51.

(Περίληψη)

Πολλοί συγγραφείς έχουν γράψει για την κίνηση των Ιπποτών στη Ροδόπη κατά τη διάρκεια της Τέταρτης Σταυροφορίας. Σχεδόν όλοι στα έργα τους χρησιμοποιούν μόνο τις πληροφορίες από τον Geoffroy de Villehardouin, του οποίου το χρονικό δεν είναι μόνο πρώτης τάξεως πηγής για την Δ' Σταυροφορία και η αρχική ιστορία της Λατινικής Αυτοκρατορίας της Κωνσταντινούπολης, αλλά και μία από τις σημαντικότερες δυτικές πηγές για την ιστορία της μεσαιωνικής Βουλγαρίας.

Μεγάλη σημασία για την ακολούθημα του δρόμου των Σταυροφόρων στα βουνά της Ροδόπης έχουν οι αρχαιολογικές μελέτες των μεσαιωνικών φρουρίων κατά μήκος του ποταμού Άρδα και η θέση εκείνων που αναφέρονται από Villehardouin ως βασικά σημεία στις οποίες οι Ιππότες έμειναν.

Σημαντικά στοιχεία σε αυτό το πρόβλημα είναι τα αποτελέσματα των αρχαιολογικών ανασκαφών της αρχαίων δρόμων κατά μήκος του ποταμού Άρδα, τα οποία αναμφίβολα χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εποχής των Μεσαιώνων, και πολλά από τα δρομολόγια τους είναι καλά διατηρημένα.

Ο σκοπός του παρόντος εγγράφου είναι η χρήση ιστορικών πηγών για την Τέταρτη Σταυροφορία, και με βάση των αρχαιολογικών μελετών των αρχαίων δρόμων και μεσαιωνικών κάστρων κατά μήκος του ποταμού Άρδα να παρακολουθήσει τη διαδρομή των Ιπποτών στα βουνά της Ροδόπης ως το μεσαιωνικό κάστρο Estanimak.

Σύμφωνα με το χρονικό του Villehardouin η αρχή της σταυροφορίας στην Ροδόπη ξεκινά στην Αδριανούπολη και σχετίζεται με την προσπάθεια του Βούλγαρου τσάρου Καλογιάν να κατακτήσει το

Διδυμότειχο . Αμέσως που έμαθε για τη σταυροφορία προς την Δημοτικά ο Καλογιάν υποχώρησε στο φρούριο Rodestyuik.

Τα επόμενα δύο φρούρια στα οποία οι Ιππότες έχουν περάσει, σύμφωνα με πληροφορίες του Villehardouin είναι το Fraim και το Moniyak. Για το φρούριο Moniyak ο συγγραφέας έγραψε ότι βρισκόταν στο ποτάμι Άρδα και για το φρούριο Fraim αναφέρει μόνο ότι είναι σε απόσταση δύο ημερών από το Moniyak.

Οι λίγες πληροφορίες που μας δίνει ο Villehardouin για την κίνηση των Σταυροφόρων στη Ροδόπη δεν επιτρέπουν την ορίσει κανείς την ακριβή θέση των οχυρών κατά μήκος της διαδρομής τους. Το πιο σημαντικό είναι πως οι πληροφορίες μαρκάρουν τα κύρια σημεία για την παρακολούθηση της κατεύθυνσης της διαδρομής των Σταυροφόρων στην Ροδόπη: Αδριανούπολη, Διδυμότειχο, Rodestyuik, Fraim, Moniyak και Estanimak.

Το πρώτο σημείο αναφοράς στο δρόμο των Σταυροφόρων για τα βουνά είναι Διδυμότειχο. Στη συνέχεια, ακολουθεί το φρούριο Rodestyuik που προφανώς βρισκόταν επίσης σε αυτήν την διεύθυνση. Οι ανασκαφές την τελευταία δεκαετία του μεσαιωνικού φρουρίου κοντά στην πόλη Inaylongrad διαπιστώθηκαν ότι το φρούριο Rodestyuik είναι συνώνυμο με τα ερείπια του μεσαιωνικού κάστρου στο Balak dere κοντά στο χωριό Huhla του Ιωάλλοβγραδ. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μετά το Διδυμότειχο οι Σταυροφόροι πήγανε βορειοδυτικά κατά μήκος της αριστερής όχθης του ποταμού Λούδα ρεκά στο εσωτερικό της Ροδόπης.

Την πέμπτη μέρα μετά την εγκατάλειψη από την Αδριανούπολη έφτασαν στο κάστρο Fraim. Μέχρι την στιγμή δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία για την τοποθεσία του φρουρίου. Οι συγγραφείς προϋποθέτουν για την θέση του διαφορετικά μέρη: το ένα κοντά στο χωριό του Εφραίμ κιότι κοντά στην Αδριανούπολη, άλλο στο χωριό Potochnitsa του Kardzhali, και άλλοι στο χωριό Εφραίμ του Haskono. Συγκρίνοντας τα στοιχεία από τις ιστορικές πηγές με τα αποτελέσματα της αρχαιολογικής έρευνας και προσωπικές παρατηρήσεις μας σχετικά με το πεδίο, το φρούριο Fraim βρισκόταν στο όρος "Αγία Μαρίνα" κοντά στο χωριό του Εφραίμ του Χάσκοβο, όπου υπήρχε ένα μεγάλο μεσαιωνικό συγκρότημα.

Μετά το Fraim ο δρόμος ως το κάστρο Moniyak, που εντοπίζεται στο χωριό Σιρόκο πόλε του Kardzhali περνάει κατά μήκος της κορυφογραμμής ανατολικά της περιοχής "Δάσος" κοντά στο χωριό Dolno Sadieno και κετεβαίνει στην κοιλάδα του ποταμού Άρδα. Σε αυτή την περιοχή κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους ήταν ο Ανατολικός ρωμαϊκός δρόμος μέσα από την Ροδόπη - ένας από τους κύριους ρωμαϊκούς δρόμους στα βουνά της Ροδόπης, ο οποίος αναμφίβολα υπήρχε κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα. Η απόσταση μεταξύ των φρουρίων Fraim και Moniyak είναι περίπου 58 km, την οποία μπορεί να περάσει κανείς μέσα σε δύο ημέρες, όπως λέει ο Villehardouin.

Το φρούριο Moniyak είναι ένα βασικό σημείο για την παρακολούθηση των Σταυροφόρων στα βουνά της Ροδόπης. Κατά την παραμονή τους εκεί, αποφασίζουν να πηγαίνουν προς το Estanimak, που εντοπίσετε στο Aseongrad. Η απόσταση μεταξύ των δύο φρουρίων στο υπάρχουσα παλιό χωματοδρόμο είναι περίπου 110 χιλιόμετρα και οι Ιππότες ταξίδευαν τέσσερις ημέρες. Το λογικό ερώτημα που προκύπτει, το οποίο ακόμα δεν έχει βρει μια οριστική απάντηση: από πού είχαν περάσει προς το φρούριο Estanimak. Οι περισσότεροι ερευνητές προϋποθέτουν ότι ο δρόμος πέρασε από την διάβαση, η οποία σήμερα συνδέει τις πόλεις Kardzhali και Aseongrad, αλλά αυτό

είναι αδύνατο, αλλά απίθανο. Η έλλειψη των αρχαιολογικών ερευνών σχετικά με το θέμα, σε αυτό το στάδιο δεν επιτρέπει αυτή η δήλωση να γίνει αποδεκτή χωρίς όρους.

Αλλά υπάρχει μια άλλη παραλλαγή, που μπορεί να είναι πιο αξιόπιστη. Η παραλλαγή αυτή βασίζεται σε αρχαιολογικές μελέτες που δείχνουν ότι στην εποχή του Μεσαίωνα, ο πιο σημαντικός δρόμος από τον Αιγαίου προς την οροσειρά της Ροδόπης και Ριονδίν ήταν αυτός, που περνάει βόρεια της Ξάνθης (Ελλάδα) και από το βουνό Radyna και φτάνει ως τη μεσαιωνικό φρούριο Estanimak. Η διαδρομή αυτή περιγράφεται από την Έλληνα συγγραφέα K. Asdraha. Στο μεγαλύτερο μέρος του η διαδρομή ήταν την ίδια με τον ανατολικό Ρωμαϊκό δρόμο μέσα στην Ροδόπη.

Με μεγάλη πιθανότητα μπορούμε να υποθέσουμε ότι, μετά το φρούριο Μονιάκ οι Σταυροφόροι πέρασαν κατά μήκος του παλιού ρωμαϊκού δρόμου που περνάει από την κοιλάδα του ποταμού Arda και στην περιοχή του χωριού Momchilonci του Σμόλιαν και συνέχισε βόρεια στο βουνό Radyna. Κατεβαίνοντας στο φαράγγι του ποταμού Yugovska και στο φαράγγι του ποταμού Chepelarska έχουν φθάσει το μεσαιωνικό κάστρο Estanimak.

Αυτός ο δρόμος χρησιμοποιήθηκε από τον Γάλλο περιηγητή Paul Lucas, ο οποίος το 1706 πέρασε σ' αυτόν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του από την πόλη Ασένοβγραδ ως την Δράμα.

Έτσι η προτεινόμενη λύση μας για την πορεία των σταυροφόρων στη Ροδόπη βασίζεται σε πολύπλοκες μελέτες που περιλαμβάνουν στοιχεία από ιστορικές πηγές, αρχαιολογικές ανασκαφές των μεσαιωνικών φρουρίων κατά μήκος του δρόμου και προσωπικές παρατηρήσεις μας στον έδαφος για τον εντοπισμό των διαδρομών των αρχαίων δρόμων της Ροδόπης. Η μελλοντική αρχαιολογική έρευνα θα συμπληρώσει την δική μας γνώμη, που ελπίζουμε να προκαλέσει μια ευρύτερη επιστημονική συζήτηση για το πρόβλημα αυτό.

Φωτογραφίες

Εικόνα 1. Γενική άποψη του κάστρου Διδυμότειχο - βλέμμα από το νότο (Φωτογραφία: M. Madjarov)

Εικόνα 2. Η Βόρεια είσοδος του φρουρίου Διδυμότειχο (Φωτογραφία: M. Madjarov)

Εικόνα 3. Σχέδιο του κάστρου Lyutitsa (B. Petrunov)

Εικόνα 4. Γενική άποψη του κάστρου Μονιάκ - θέα από τα ανατολικά (φωτ. M. Madjarov)

Εικόνα 5. Μέρος του δρόμου προς το κάστρο Μονιάκ (Φωτογραφία: M. Madjarov)

Εικόνα 6. Μέρος της εισόδου και ο πύργος του κάστρου Μονιάκ (Φωτογραφία: M. Madjarov)

Εικόνα 7. Η «φωλιά» στην πόρτα της πύλης του φρουρίου Μονιάκ (Φωτογραφία: M. Madjarov)

Εικόνα 8. Παλιά γέφυρα στο χωριό Nenkonov - θέα από τα ανατολικά (φωτ. M. Madjarov)

Εικόνα 9. Μέρος του δρόμο νότια του χωριού Nenkonov - θέα από το νότο (Φωτογραφία: M. Madjarov)

Εικόνα 10. Μέρος του οδοστρώματος στο φρούριο Estanimak (Φωτογραφία: M. Madjarov)